

Národní bezpečnostní strategie v podmínkách demokratického státu

(Význam a uplatnění)

Dosažení cílů 1. řádu zaměřených na ochranu státu proti jakýmkoliv hrozbám se řídí v demokratických zemích ustanovením zákona. Právní normy v tomto ohledu stanoví podmínky konsenzu na úrovni všech ústředních orgánů státní správy, správních orgánů, orgánů samosprávy a právnických osob důležitých pro obranu státu. Věcné otázky obrany se potom zpravidla vyjadřují v dokumentech, jako například Národní strategie obrany, Národní bezpečnostní strategie, Doktrína obrany státu, Bílá kniha.

Věcné otázky obrany přirozeně nabývají na důležitosti v složitých podmínkách, kdy je nedostatečně propracovaná a skloubená legislativa v oblasti komplexně chápané bezpečnostní strategie státu a chybí přesnější vymezení kompetencí hlavních řídicích institucí a orgánů v oblasti obrany a kdy není k dispozici potřebná legislativa pro zajištění vojenských i jiných opatření, která mají chránit stát proti jakémukoliv ohrožení a zajišťovat jeho bezpečnost. Jde o velice komplikovanou situaci v oblasti vrcholového řízení a velení. V demokratické společnosti tyto otázky navíc souvisejí s civilní kontrolou obrany.

Cílem článku je v tomto směru posoudit některé souvislosti současného stavu a postavit se k obraně demokratického státu v duchu nových tendencí. Přispět ke tříbení názorů na uvedenou problematiku a poukázat na nutnost širšího záběru při jejím řešení, než je její vojenskostrategické pojetí.

K dosažení tohoto základního cíle předpokládám využít jednak nových poznatků, kterých se mně dostalo v průběhu stáže na velitelství amerických vojsk v Evropě, jednak rozboru dokumentu „Národní bezpečnostní strategie Spojených států amerických“¹⁾.

V průběhu stáže na velitelství amerických ozbrojených sil v Evropě (USEUCOM) obdržel náš dvoučlenný tým od náčelníka štábu Lt-Gen Richarda Francise Kellera dokument „Národní bezpečnostní strategie USA“ s tím, že na materiál tohoto významu byl osobně dotazován představiteli českého parlamentu, při jeho poslední pracovní návštěvě České republiky. Některé podrobnější otázky národní bezpečnostní strategie byly též předmětem rozhovorů v dalším průběhu stáže především s odborníky direktoriátu J5.

Z diskusí na americkém velitelství vyplynulo, že ve Spojených státech (ale i dalších demokratických zemích) se nejvýznamnější aktivity související s celým komplexem politických, ekonomických, vojenských a jiných otázek bezpečnostní dimenze odvíjejí právě od dokumentu s příznačným názvem „Národní bezpečnostní strategie“ nebo již zmíněných podobných materiálů, které svým původem s problematikou souvisejí. Následující poznatky ze stáže a uvedené případy nejdůležitější problematiky z národní bezpečnostní strategie by měly přispět k osvětlení širších otázek.

S využitím těchto dvou pramenů vyvozují některé závěry i pro aplikaci na poměry České republiky. Hned v úvodu chci jasně vyjádřit stanovisko, že v článku nejde o rovnocenné srovnání rozdílného postavení a možností světové velmoci na jedné straně a malého středoevropského státu na straně druhé. Nepovažuji za účelné vyvolat dojem, jako kdyby

tato aplikace měla jen charakter ušití stejného kabátu na malou postavu. **Zkušenosti Spojených států v této oblasti jsou pro nás prospěšné především proto, že ztělesňují dlouholetou demokratickou tradici a nikomu svá obranná opatření nevnučují.**

S dokumentem je účelné se v našich podmínkách seznámit také z toho důvodu, že jeho závěry jsou rozhodující pro fungování systému plánování, programování a rozpočtování, který se úspěšně uplatňuje ve Spojených státech a nyní i v resortu obrany České republiky. Otázky první fáze této koncepce - **strategické plánování** - vycházejí právě z ustanovení Národní bezpečnostní strategie. Již od samého počátku zavádění systému plánování, programování a rozpočtování do podmínek resortu obrany ČR zde zjevně chyběl onen impuls v podobě definování základních úkolů vyplývajících z Národní bezpečnostní strategie České republiky nebo nějaké jiné závažné věcné normy národní obrany.

V této souvislosti by zřejmě jedna věc stála za hlubší rozbor. Jde o zdůraznění národních zájmů v bezpečnostní strategii, která je nosnou, i když ne příliš zdůrazňovanou částí právě americké národní bezpečnostní strategie. Tuto podstatnou zásadu by bylo třeba právě v našich podmínkách reálně a nejen filozoficky definovat, jelikož právě od ní by se měly odvíjet všechny bezpečnostně-strategické úvahy a jejich kodifikace jak v příslušné legislativě, tak i v prováděcích dokumentech. Lze tedy patrně doporučit při stanovení budoucích kroků postup prvotního stanovení východisek, a nikoliv tvorby školských definic, jak to uvádí například následující převzatá kritika naší „Bílé knihy“.

Bílá kniha o obraně České republiky, která byla vydána v roce 1995, zřejmě nesplnila svým obsahem a rozsahem poslání, jako plní v některých jiných demokratických zemích, například ve Velké Británii. Publikace dostala především vojensko-teoretický charakter, bez návaznosti na celospolečenský politický a zejména ekonomický i sociální kontext. Podle kritických ohlasů se jedná o publikaci, která objevuje objevené. Obsahuje školské definice, ... většina okruhů je pouze otevřena, aniž by se čtenář dozvěděl cokoliv podstatného.²⁾

V platnosti je stále dokument **Vojenská strategie České republiky** obsahující v teoretické rovině některé zásady související se zajištěním národní bezpečnosti a s odvrácením vojenské hrozby. Vyjadřuje teoretická a praktická východiska a opatření spjatá s přípravou státu a jeho ozbrojených sil na válku. Na základě historických zkušeností, vojenskopolitické situace, ekonomických možností země, možných hrozeb a nových prostředků vedení války se okrajově (bez hlubších souvislostí) zabývá i výstavbou, přípravou a použitím armády a její sloučitelností s NATO.

Tato strategie, kterou zpracoval a garantoval Generální štáb Armády ČR, byla i výchozím předpokladem výstavby a základního fungování resortu obrany, zvláště Armády ČR. Přestože v našich poměrech již existuje řada relevantních studií, jako je například publikace „Mezinárodní souvislosti bezpečnostní politiky České republiky“, vydaná Ústavem mezinárodních vztahů v roce 1995, další oficiální aktuální dokument související s národní obranou zde zatím není. Mírový stav, charakterizující současnou vývojovou etapu, se však ještě nezdá být trvalý.

Dokument Vojenská strategie České republiky nesporně představoval v době svého vzniku nové pojetí obrany státu. Do ní byl například vtělen princip, že Česká republika nepovažuje žádný stát za svého nepřítele a nemá vůči nikomu územní nebo jiné požadavky. Na druhé straně zde byl poprvé od roku 1993 oficiálně veřejně deklarován zájem České republiky zvýšit svou bezpečnost, stát se členem NATO s vůlí podílet se na kooperativní

bezpečnosti. Tato strategie vlastně v době svého vzniku představovala (jedinou) strategickou koncepci, která v hrubých rysech veřejně deklarovala nejzákladnější úkoly a cíle obrany státu.

Z hlediska rozhodujících otázek národní bezpečnosti České republiky, které se již podařilo Vojenskou strategií České republiky vyjádřit, především patří:

- Pro současnou bezpečnostní situaci v Evropě je charakteristická malá pravděpodobnost vzniku konfliktu vysoké intenzity, ale současně i nižší stupeň stability, nejasnost, nejistota a rychlost, s jakou může dojít v některých zemích ke změnám. Česká republika musí v zájmu své bezpečnosti vycházet z reálných hrozeb.
- Česká republika musí zatím budovat obranu své země zcela samostatně. Při tom se orientuje na zapojení se do transatlantických a evropských organizací kolektivní obrany, usiluje o vstup do NATO, využívá možností dané Partnerstvím pro mír a výsledky spolupráce české armády s armádami vyspělých demokratických států. Významné je použití české armády v rámci mírových sil mimo území ČR.
- Současné vojenské hrozby vyžadují, aby Česká republika měla prostředky schopné nebezpečí války předcházet, na vzniklou situaci pružně reagovat a účinně čelit možným ohrožením. Svým vojenským potenciálem musí být schopna bránit suverenitu a celistvost státního území i proti případnému silnějšímu protivníku se současným uplatněním případných spojenců.
- Česká republika a její ozbrojené síly musí být připraveny čelit vojenskému napadení z kterékoli světové strany a za jakýchkoli podmínek zahájení a vedení války. Ozbrojené síly musí odrazit případný útok agresora na jednom strategicko-operačním směru.
- Způsob zahájení války může být různý. Válka, do níž by byla nucena Armáda České republiky vstoupit, může mít lokální charakter, není však vyloučen ani konflikt regionální či dokonce vysoké intenzity. Hlavním druhem strategického, operačního a taktického použití Armády České republiky bude aktivní obrana s cílem odrazit agresi, udržet, nebo obnovit celistvost státu.
- Výstavba obrany státu, transformace a výstavba Armády České republiky jsou limitovány lidskými, věcnými, zejména ekonomickými možnostmi státu.
- Obrana republiky a použití Armády České republiky je podmíněno včasným přechodem celého státu z mírového na válečný stav ve všech oblastech ekonomiky, civilní ochrany, mobilizační infrastruktury, i v oblastech společenských.
- Pro obranu státu je určující systém řízení obrany jak v míru, tak v období ohrožení a za války. Za obranu České republiky odpovídají v rámci svých pravomocí orgány státní správy, jejichž kompetence stanoví Ústava České republiky a zákony. Ministerstvo obrany je ústředním orgánem státní správy. Orgánem pro velení Armádě České republiky je Generální štáb Armády České republiky.

V souladu s přijatou strategií proběhly reorganizační změny na úrovni ministerstva obrany a Armády ČR. Aplikace a zvláště **praktické zkušenosti z uplatňování závěrů dokumentu však zřetelně ukazují, že Vojenskou strategií ČR nelze suplovat dokument vyššího řádu.** To proto, že z ní nevyplývají potřebné závěry skloubené s politikou,

ekonomickou a sociální rovinou a sladěné s činností ústředních a správních orgánů, orgánů samosprávy a právnických osob, důležitých pro zajištění obrany a její vojenskou výstavbu.

Na rozdíl od české vojenské strategie vycházejí koncepční a systémové otázky spojené s výstavbou vojenské obrany například ve Spojených státech z **Národní bezpečnostní strategie USA - A National Security Strategy of Engagement and Enlargement**. Komplexně pojatá Národní bezpečnostní strategie USA umožňuje přijímat zásadní opatření v oblasti obrany v rámci širšího konsenzu společnosti. Zdůrazňuje základní poslání ozbrojených sil, jejich cíle, úkoly, význam a uplatnění sil v závislosti na politických, ekonomických aj. otázkách.

Národní bezpečnostní strategie USA není ojedinělý dokument v podmínkách Spojených států, zabývající se bezpečností z širšího národního hlediska. V tomto ohledu na ni navazuje **Národní vojenská strategie USA - National Military Strategy of the United States of America - A Strategy of Flexible and Selective Engagement** a v průběhu stáží jsme měli možnost na úrovni velitelství ozbrojených sil Spojených států v Evropě velice podrobně prostudovat i **Strategii angažovanosti a připravenosti - Strategy of Engagement and preparedness**. Problémy budování jednotlivých ozbrojených složek nejsou v těchto dokumentech oddělovány od celospolečenského kontextu. Přístup k výstavbě ozbrojených sil a obraně v tomto pojetí potom umožňuje připravit takové ozbrojené síly, které si stát může z finančních prostředků dovolit, ale též **úměrné** hrozbám.

V uvedené hierarchii zmíněných dokumentů strategického pojetí zaujímá třetí příčku **Strategie angažovanosti a připravenosti - Strategy of Engagement and preparedness** (obdobu dokumentu Vojenská strategie). Na konkrétní podmínky válčiště a s ním spojené vojenské činnosti ji rozpracovalo evropské velitelství ozbrojených sil USA - konkrétně direktoriát J5. Tento dokument je rozhodujícím materiálem pro práci USEUCOM. Direktoriát J5 (jehož odnoží by mohla být v organizační struktuře Ministerstva obrany ČR například Sekce obranné politiky MO) se zúčastňuje v souladu s touto strategií plánovacího procesu velitelství USEUCOM s tím, že na základě cílů, jež jsou vytyčeny strategií USEUCOM, stanoví politicko-vojenskou ideu (bázi) příslušné kampaně. Ze základního pojetí je orgány J5 budován **Plánovací systém regionální bezpečnosti - Theater Security Planning System (TSPS)**. Vraťme se ale opět k národní bezpečnostní strategii.

Národní bezpečnostní strategie USA je vskutku potřebný materiál, obsahující komplexní strategické koncepce, které jsou zřejmě v demokracii nepostradatelné. Bude patrně vhodné znát alespoň v hlavních rysech základní ustanovení tohoto významného dokumentu, který může mít i širší platnost. Úvod (předmluvu) dokumentu osobně formuloval prezident Spojených států William Clinton. Mj. se zde uvádí, že: *...Tato zpráva, předložená podle článku 603 zákona Goldwatera - Nicholse o reorganizaci ministerstva obrany z roku 1986, zpracovává národní bezpečnostní strategii pro novou éru. Při soustředění na nové hrozby a výzvy jsou jejími hlavními cíli:*

- ▲ *Udržet naši bezpečnost ozbrojenými silami, připravenými bojovat;*
- ▲ *podpořit ekonomické oživení Ameriky;*
- ▲ *podporovat demokracii v zahraničí.*

Tato zpráva o národní bezpečnostní strategii představuje strategii, která *...je založena na víře, že spojení mezi naší vnitřní a zahraniční politikou se ztrácí, že musíme oživit svou ekonomiku, pokud máme udržet naše ozbrojené síly, zahraniční iniciativy a že cíle*

zachování naší bezpečnosti, podpory naší ekonomické prosperity a podpory demokracie se vzájemně podporují... Národy se sílícími ekonomikami a silným obchodem se spíše budou cítit bezpečně a budou se vyvíjet směrem ke svobodě...

K dalšímu důležitému momentu předmluvy patří poznatky o tom, že ...Vojenská síla zůstává nepostradatelným prvkem síly našeho národa. I když studená válka minula, musí náš národ zachovat dostatečné vojenské síly k odstranění různých hrozeb, a pokud to bude nezbytné, k boji a vítězství nad našimi protivníky. Ačkoli sice k naší národní bezpečnosti a blahobytu přispívá mnoho faktorů, není žádná jednotlivá složka důležitější než muži a ženy v americké uniformě, stojící na stráži naší bezpečnosti. Jejich kvalifikace, služba a oddanost tvoří jádro naší obrany...

...Žádná vnější síla nemůže vytvořit stabilní a legitimní domácí řád - tuto práci může vykonat pouze daná společnost sama.

V článku se dále uvádějí některé fragmenty Národní bezpečnostní strategie USA, které postihují všechny oblasti politické, ekonomické, sociální, vojenské aj. roviny. Komplexní obsah a hloubka řešení problémů je podle mého názoru hlavní předností celého materiálu. Vybrané části statí ukazují na skutečnost, že v oblasti obrany Spojené státy neponechávají nic „náhodám“.

Příprava dokumentu tohoto významu a charakteru je samozřejmě velice náročná. Patrně je k tomu zapotřebí mít nejen připravené instituce, množství poznatků, ale i zkušeností. Národy, které sdílí stejné demokratické hodnoty, se však takovými dokumenty pravidelně zabývají a jejich zájem o tyto otázky zřejmě roste zejména v historicky významných obdobích. Myslím, že o stejném názoru svědčí (i když toto je jen hypotézou) i následující rozsáhlejší citace ze strategie: ...*Je tu nová éra. Studená válka skončila. Rozpad sovětského impéria podstatně změnil bezpečnostní prostředí...*

...Je to období velkých příslibů, ale i velkých nejistot. Základní americkou hodnotou je svoboda, která ztělesněná v demokratické vládě a tržní ekonomice získala půdu ve světě. Stamiliony lidí odvrhly komunismus, diktaturu nebo apartheid. Bývalí protivníci s námi dnes spolupracují v diplomacii a řešení globálních problémů. Hrozba války mezi velmocemi i spektrum jaderného zničení se značně zmenšily. Dynamika světové ekonomiky transformuje obchod, kulturu, světovou politiku...

...Ve stejné době zůstávají znepokojivé nejistoty a jasné hrozby. Nové nezávislé státy, které nahradily Sovětský svaz, zažívají bolestné hospodářské a politické proměny, stejně jako mnohé nové demokracie střední a východní Evropy. Zatímco naše vztahy k ostatním velmocem jsou konstruktivní jako v každém okamžiku tohoto století, historická transformace Ruska půjde obtížnou cestou ...Rozšiřování zbraní hromadného ničení je vážnou hrozbou. Násilní extrémisté ohrožují v mnoha částech světa křehký mírový proces. Ve světě se ožívají militantní nacionalismus a etnické i náboženské konflikty...

...Ne všechna bezpečnostní rizika jsou viditelná ihned nebo jsou vojenské povahy. Nadnárodní fenomény jako terorismus, obchod s narkotiky, poškozování životního prostředí, vyčerpávání přírodních zdrojů, rychlý růst populace a proudy uprchlíků mají také bezpečnostní dopad.

...Otázky životního prostředí navíc v rostoucí míře ovlivňují mezinárodní stabilitu a v důsledku toho budou novou výzvou. Národní bezpečnostní strategie nezůstává jenom u konstatování. Z následujících příkladů je patrné i hledání optimálních řešení.

Zpráva v tomto duchu objasňuje tři ústřední složky strategie: ... *je to úsilí o posílení bezpečnosti udržováním silné obranyschopnosti a podporou kooperativních bezpečnostních opatření; snaha otevřít zahraniční trhy a pobídnout globální ekonomický růst; podpora demokracie v zahraničí.* Dokument též vysvětluje, jak tyto tři prvky strategie Spojené státy rozvíjejí ve specifických oblastech přizpůsobování a budování institucí, které pomohou zajistit bezpečnost a růst ekonomické síly ve světě.

Národní bezpečnostní strategie Spojených států není pouhou suchou teorií. Velice aktuální otázky pružně reagují na zcela konkrétní jevy ve společnosti a ve světě. Vyhodnocují se zde například i výsledky, kterých bylo dosaženo v jednotlivých úsecích obrany, jaká konkrétní opatření přijala prezidentova administrativa apod. Konstatuje se například, že: ... *Za první dva roky nové administrativy již tato strategie s ohledem na naše bezpečnostní zájmy přinesla hmatatelné výsledky. Dokument v jedenácti samostatných oddílech hodnotí, co se administrativě podařilo na poli obrany, na úseku ekonomiky, v rozpočtových otázkách, v politických úkolech a jiných konkrétních oblastech.*

Národní bezpečnostní strategie má celkově dvě části. První vysvětluje strategii angažovanosti a rozšíření. Druhá část v krátkosti popisuje, jak administrativa tuto strategii uplatňuje. Především by bylo vhodné vědět, co znamená ono rozšíření zájmů angažovanosti a rozšíření.

Zajišťování zájmů angažovaností a rozšířením znamená to, že: ... *Naše angažovanost musí být výběrová, soustředěná na výzvy nejvíce se dotýkající našich vlastních zájmů a zaměřující naše zdroje tam, kde přinesou největší prospěch. Musíme také užívat správných nástrojů, být připraveni jednat samostatně, pokud jsou naše národní zájmy příliš v sázce; v alianci a partnerství, pokud sdílíme zájmy s jinými; a mnohonárodně, pokud jsou naše zájmy obecnější a problémy může lépe řešit mezinárodní společenství. Ve všech případech musí naše reakce záviset na co nejlepších službách našim dlouhodobým národním zájmům. Tyto zájmy jsou definovány hlavně našimi požadavky na bezpečnost. Takové požadavky začínají naší fyzickou obranou a hospodářským blahobytem. Zahrnují také bezpečné životní prostředí a bezpečnost hodnot, dosažených rozšiřováním společenství demokratických národů.*

...*Naše národní bezpečnostní strategie načrtává spektrum politických, vojenských a hospodářských nástrojů a soustřeďuje se na primární cíle, na které prezident Clinton se svou administrativou položil důraz:*

- ◆ *Posílení naší bezpečnosti;*
- ◆ *podpora prosperity doma;*
- ◆ *podpora demokracie.*

K důležité části dokumentu patří pojednání o **udržování silné obranyschopnosti**: ...*Spojené státy musí na ochranu a rozvoj zájmů před hrozbami mít silné a pružné ozbrojené síly, schopné plnit rozmanité úkoly:*

- * *Odstranění a překazení agrese ve velkých regionálních konfliktech, zajištění věrohodné přítomnosti v zámorí,*
- * *ochrana proti zbraním hromadného ničení,*
- * *účast v mnohonárodnostních mírových operacích,*

*** podpora boje proti terorismu a jiných cílů národní bezpečnosti.**

Definice, kterou přináší materiál, stanoví, že to vyžaduje ... *vysoce kvalifikovaný a motivovaný personál, moderní, dobře ošetřovanou výzbroj, realistický výcvik, dostatečné schopnosti podpory a logistiky a též náležité investice do vědy a technologií.* Dokument Národní bezpečnostní strategie USA to nejen konstatuje, ale ukazuje jak toho dosáhnout a co pro to udělat, aby životně důležité úkoly obrany byly zajištěny. Bylo by nesprávné neuznat, že tyto teze jsou důležité i pro obranu kterékoli jiné demokracie.

Domnívám se, že pozornosti by v této souvislosti neměly ujít ani otázky rozebírající **rozhodování kdy a jak použít ozbrojené síly**: ...*rozhodnutí o tom, zda a kdy použít sílu, je v první řadě a především diktováno národními zájmy; ...ve všech případech musí být náklady a rizika vojenské akce zhodnoceny jako úměrné ohroženým zájmům. ...Budeme spíše nakloněni jednat...* - říká se v dokumentu. Samozřejmě to není v podstatě nový poznatek, ale ... *rozhodování o tom, jak sílu použijeme, má následující soubor odvozených direktiv:*

Za prvé, když vyšleme americké vojáky do zahraničí, vyšleme je s jasným úkolem a pro operace s pravděpodobností boje, s prostředky pro rozhodné dosažení jejich cílů, po zodpovězení otázek: Jaký typ amerických vojenských schopností nasadit; je použití vojenské síly pečlivě přizpůsobeno našim politickým cílům?

Za druhé v co možná maximální míře budeme usilovat o pomoc našich spojenců a přátel nebo příslušných mezinárodních institucí. Pokud jsou v sázce naše důležité národní zájmy, jsme připraveni jednat samostatně. Ale zejména ve věcech týkajících se zájmů našich spojenců by se ti to měli příslušně angažovat. Společná činnost zvyšuje efektivitu akcí každé země a dělbá odpovědnosti snižuje zatížení každé z nich.

To jsou tedy kalkulace zájmů, které ovlivnily naše použití síly v minulosti a budeme se jimi řídit i v budoucnosti..., uvádí se v materiálu. Kdykoliv tato administrativa použila síly, porovnávala zájmy s cenou. A v každém případě použití vojenské síly posílilo naši diplomacii, což nám umožnilo dosáhnout pokroku, kterého bychom jinak nedocílili.

Národní bezpečnostní strategie USA počítá apriori s vysláním svých ozbrojených sil s přesně definovanými cíli i mimo území vlastní země, a to prakticky v globálním rozsahu, především k **hájení národních zájmů**. Tato úloha je pro Českou republiku a její ozbrojené síly sotva aplikovatelná. Na druhé straně však nelze vyloučit použití i jejích ozbrojených sil mimo vlastní území, zvláště půjde-li o akci v rámci spojenecké struktury nebo při převzetí úkolů pod patronací OSN v duchu ustanovení hlavy VIII Charty OSN. V tomto smyslu se očekávají i určité změny ve znění některých základních dokumentů NATO. Tyto možnosti by však pro ozbrojené síly České republiky rovněž měly být **pojaty v základních rysech do legislativy**, aby nemusela být přijímána jen rozhodnutí „ad hoc“.

Kromě vojenské obrany se v materiálu zmiňují i **mírové operace**. Mnohonárodnostní mírové operace jsou důležitou složkou strategie Spojených států. V tomto ohledu se v materiálu uvádí, že ...*od tradičního peacekeepingu k vynucování míru jsou mnohonárodnostní mírové operace někdy nejlepší cestou prevence, potlačení nebo řešení konfliktů, které by jinak mohly být mnohem nákladnější nebo vážnější.*

Tato hypotéza nás v hodnocení materiálu přivedla vlastně k tomu, co bylo uvedeno na začátku článku v souvislosti s věcnými otázkami zajišťování spolehlivé obrany z hlediska

jejího komplexního pojetí. Ústředním cílem národní bezpečnostní strategie je totiž úsilí o ekonomickou prosperitu (doma i v zahraničí). V našich dokumentech a relevantních pracích často chybí zdůraznění rozporu mezi potřebami obranné strategie a ekonomickými možnostmi státu. Jestliže je to v určitých dimenzích patrné i u světové velmoci, pak je to daleko důležitější aspekt u malého státu, procházejícího navíc ekonomickou transformací, spojenou s poklesem ekonomické výkonnosti. Je to zvláště výrazné v době, kdy přichází do úvahy poměrně značný rozsah a intenzita přezbrojování ozbrojených sil. Hospodářské a bezpečnostní zájmy jsou podle Národní bezpečnostní strategie USA navzájem neoddělitelné a provázané. O tom nás přesvědčí i následující konstatování:

...Naším primárním hospodářským cílem je posílení amerického hospodářství. Prvním krokem k tomuto cíli bylo snížení federálního dluhu a břemene z něj plynoucího pro ekonomiku a budoucí generace. Ekonomický program, vyhlášený roku 1993, obnovil důvěru investorů a posílil naši pozici při mezinárodních ekonomických jednáních. Podle Clintonova ekonomického plánu bude deficit do rozpočtového roku 1998 snížen o 700 miliard dolarů. Prezident Clinton také snížil deficit v procentním podílu HDP z 4,9 % v rozpočtovém roce 1992 na 2,4 % v rozpočtovém roce 1995 - to je od roku 1979 nejnižší úroveň... Při hledání souvislostí strategií (strategických koncepcí obrany) je patrné, že bezpečnostní otázky mají stejný základ především v ekonomice, viz například následující úryvek:

...Naše hospodářská strategie považuje soukromý sektor za motor hospodářského růstu. Úlohou vlády je být soukromému sektoru partnerem, vystupovat jako obhájce obchodních zájmů USA; urovnávat hrací pole na mezinárodních trzích; podporovat americký vývoz; hledat cesty k odstraňování domácích a zahraničních bariér bránících tvořivosti, iniciativě a produktivitě amerického obchodu.

V hospodářské části se pozornost Národní bezpečnostní strategie USA soustřeďuje do následujících oblastí:

- Posílení přístupu na zahraniční trhy;
- severoamerická dohoda o volném obchodu;
- hospodářská spolupráce v asijsko-tichomořském prostoru;
- urugujské kolo GATT;
- rámcová dohoda USA - Japonsko;
- summit Amerik;
- rozšíření sféry volného obchodu;
- posílení makroekonomické koordinace;
- zajištění energií;
- podpora udržitelného rozvoje v zahraničí;
- podpora demokracie.

Základem aktivit souvisejících s obrannou politikou a strategií je **demokratický vývoj**. K otázkám demokracie přistupuje dokument zvláště pečlivě, například se zde uvádí fakt, že *...Jedním z nejpotěšitelnějších a nejpovzbudivějších trendů posledních 15 let je exploze počtu států, přecházejících od represivní vlády k demokracii. Protože úspěch mnoha těchto*

pokusů není nijak zaručen, musí se naše strategie rozšiřování soustředit na konsolidaci těchto režimů a na posílení jejich závazku k demokracii. Současně se snažíme zvýšit respekt k základním lidským právům ve všech zemích a povzbudit evoluci k demokracii tam, kde je to možné.

Primárním prvkem strategie demokracie Spojených států je pracovat s ostatními demokraciemi světa a zlepšit mezi nimi spolupráci v oblasti bezpečnosti a hospodářství. Nové demokracie ve střední a východní Evropě jsou jiným jasným příkladem, vzhledem na jejich blízkost k velkým demokratickým mocnostem západní Evropy, jejich význam pro bezpečnost Spojených států a vzhledem na jejich potenciální trhy.

Závěry dokumentu konstatují, že otázky mobilizování veřejné podpory pro priority národní bezpečnosti se dnes stávají komplikovanějšími. Komplexní příprava vojsk na základě příležitostí, záruk a nového nebezpečí, načrtnutého ve strategii, přicházejí v historickém momentě, kdy Američané jsou naplněni předsudkem starat se o domácí záležitosti, jelikož je rozpočtové otázky sužují více než v jakékoli jiné době poslední poloviny století. Přesto ale celý dokument svědčí o tom, že obraně a zejména armádě věnují vládnoucí činitelé významnou pozornost. V závěrech se konstatuje, že *...jsme zavázáni ke zvýšení americké národní bezpečnosti neúčinnějšími a neefektivnějšími možnými způsoby. Stále a znovu poznáváme, že udržování míru a zabezpečení národní bezpečnosti v současném nestálém světě jsou nákladné. Nicméně, cena nějakého jiného postupu jednání by byla nepoměrně vyšší.*

* * *

Považoval jsem za účelné přispět tímto článkem k prohloubení východisek při formulaci bezpečnostní strategie s tím, že nelze všechny poznatky aplikovat přímo, nýbrž s nutnou transformací na geostrategické, demografické a ekonomické zvláštnosti příslušných státních útvarů. Cílem bylo posoudit v tomto směru některé souvislosti současného stavu a postavit se k obraně v duchu nových tendencí.

Poznámky:

¹⁾ dle českého překladu SZV MO AČR.

²⁾ Wawrosz, P.: „Bílá kniha jasno do armády nepřinesla.“ Ekonom, č. 48/95, s. 21.